

RAQAMLI MUHITDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QITUVCHILARINING KASBIY TAYYORGARLIGINI

Abduvaliyev Abdumutal

Jizzax davlat pedagogika universiteti tyutori

Annotatsiya: Maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining tanlangan yo‘nalishlarda raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini shakllantirish, kelajakdagi kasbiy faoliyatning mazmuni mustaqil ta‘lim bilan uyg‘unlashtirilgan g‘oyalar asosida qurilishi. Bu bo‘lajak mutaxassisni turli sohalarda harakat qilishga tayyorlashga yordam berishi. Muammoli vaziyatlar va ma‘lumotlarni qayta ishlash jarayonida kasbiy yetuklikka erishishida, talabalarda kasbiy kompetentsiyani rivojlantirish va bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy faolligini oshirishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli texnologiyalar, ta‘lim resurslari, o‘qituvchi, ta‘lim sifati, mustaqil ta‘lim, kasbiy faoliyat, kasbiy tayyorgarlik.

Annotation: The article aims to form the readiness of future primary school teachers to use digital educational resources in selected areas, to build the content of future professional activities on the basis of ideas that are combined with independent learning. This will help prepare future specialists to work in various fields. It is aimed at achieving professional maturity in problem situations and information processing, developing professional competence in students, and increasing the professional activity of future teachers.

Keywords: Digital technologies, educational resources, teacher, quality of education, independent learning, professional activity, professional training

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining tanlangan yo‘nalishlarda raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini shakllantirish, kelajakdagi kasbiy faoliyatning mazmuni va o‘ziga xos xususiyatlari haqidagi g‘oyalar asosida qurilishi kerak. Bu bo‘lajak mutaxassisni turli sohalarda harakat qilishga tayyorlashga yordam beradi. Muammoli vaziyatlar va ma‘lumotlarni qayta ishlash jarayonida kasbiy yetuklikka erishishida, talabalarda kasbiy kompetentsiyani rivojlantirishning dolzarbligi bilan kompetensiyaviy yondashuv imkoniyatlari yaratiladi.

Ushbu amaliyotni yo‘nalishlarga integratsiyalashda raqamli sharoitga moslashuvchan pedagogik yondashuvlarni tanlash lozim. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining o‘z kasbiy faoliyatida raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini rivojlantirishga qaratilgan o‘qitishning asosiy yondashuvlari o‘qituvchilarni o‘qitishni ta‘lim faoliyati va aniq muammolarni hal qilishni hisobga olgan kasbiy faoliyatda imkon qadar yaqinlashishiga imkon beradigan pedagogik yondashuvlar

bo‘lishi kerak. Raqamli sharoitda talabalarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishdagi yondashuvlarga asos sifatida, quyidagi yondashuvlarni tanladik[1]:

-muayyan kasbiy muammolarni hal qilish bo‘yicha o‘quv faoliyati va kasbiy faoliyatining maksimal darajada yaqinlashuvida o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan kasbiy kompetensiyaviy yondashuv;

- kompetensiyaga asoslangan yondashuv, bunda kasbiy faoliyat tarkibida ko‘rsatilgan parametrlar emas, balki talabalarning bilim va ko‘nikmalari, samarali faoliyat usullarini olishda kutilgan natijalar ustuvor hisoblanadi, soatlar hajmi, o‘qitish jarayoni va natijada olingan ma‘lumotlarning yig‘indisi emas, balki insonning turli muammoli vaziyatlarda harakat qilish qobiliyati rivojlanadi.

Bizning tadqiqotimizda biz kasbiy pedagogik ta‘limga kompetensiyaga asoslangan yondashuvni maqsadlarni belgilash, mazmunini tanlash, yuqori darajani kafolatlaydigan asosiy, umumiy va maxsus pedagogik faoliyat turlarini aniqlashda o‘qituvchilar tayyorlash jarayonini tashkiliy va texnologik ta‘minlashning yagona tizimi sifatida tushunamiz va o‘qituvchining kasbiy pedagogik faoliyati samaradorligi bilan izohlanadi[2]. Yuqoridagilar shuni ta‘kidlashga imkon beradiki, universitetlarda kompyuter texnologiyalarining mavjudligi boshlang‘ich sinflar va o‘quvchilar uchun mo‘ljallangan turli xil raqamli ta‘lim resurslaridan o‘quv quroli sifatida faol foydalanish imkonini beradi. Raqamli ta‘lim resurslari tayyor ma‘lumotlarni taqdim etish yoki ko‘rib chiqilayotgan fakt, konsepsiya, qonun yoki namunani tasvirlash vositasi sifatida ishlatilishi mumkin[2]. Didaktik vositalar yordamida o‘rganilayotgan materialning muammoli taqdimotini tashkil qilish mumkin[2]. O‘quv jarayonini materialning muammoli taqdimoti asosida qurish ma‘ruza va amaliy mashg‘ulotlarda ham, talabalarning mustaqil faoliyatini tashkil etishda ham didaktik vositalardan foydalanishga imkon beradi[3]. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini rivojlantirish jarayonida o‘quvchilarning o‘qishini tashkil etishning jamoaviy, guruhli va individual shakllari keng qo‘llaniladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini rivojlantirish uchun ma‘ruzalar, amaliy mashg‘ulotlar (maxsus seminar, seminar, laboratoriya ishi, amaliy mashg‘ulotlar), o‘qitishning kombinatsiyalangan shakllari (ma‘ruza va ma‘ruza elementlarini birlashtirish) kabi an‘anaviy o‘qitish shakllari (amaliy dars) konsultatsiyalar, talabalarning mustaqil, ilmiy-tadqiqot ishlari, o‘quv amaliyoti[3].

Ma‘ruzalarda raqamli didaktika vositalaridan foydalanish sohasidagi umumiy nazariy masalalar, fundamental g‘oyalar va tushunchalar muhokama qilinadi va raqamli didaktika vositalarining turli turlari namoyish etiladi. Amaliy mashg‘ulotlarda nazariy tushunchalar konkretlashtiriladi, turli xil adabiyotlardan, shu jumladan raqamli tashuvchilarda taqdim etilgan va Internet qidiruv tizimlari orqali olingan adabiyotlardan foydalanishga asoslanadi, didaktik vositalar yordamida boshlang‘ich

sinf uchun dars konspektlari ishlab chiqiladi. Har xil xarakterdagi va murakkablik darajasidagi masalalarni mustaqil yechish jarayonida bilim va ko‘nikmalarni sinab ko‘rish va baholash uchun har xil nazorat turlaridan, shu jumladan elektron testlardan foydalanish kerak. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini rivojlantirish jarayonida laboratoriya va yoki amaliy mashg‘ulotlarni o‘tkazishda, turli loyihalarni ishlab chiqishda va to‘g‘ri tanlangan muammolarni hal qilishda talabalar faoliyatini tashkil etishning guruh va jamoaviy shakllaridan foydalanish mumkin. Mustaqil ravishda qo‘shimcha materiallarni o‘rganish va hisobotlarni tayyorlashda talabalar uchun o‘qitishning individual shakli qo‘llaniladi.

Mustaqil ishlarni tashkil etish bir qancha muhim muammolarni hal qilish imkonini beradi. Birinchidan, talabalar turli manbalardan, shu jumladan raqamli manbalardan bilim olish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Ikkinchidan, talabalar o‘zlarining o‘quv jarayonini mustaqil rejalashtirish va tashkil etish ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar, bu esa ularni universitetda o‘qishni tugatgandan so‘ng uzluksiz oliy o‘quv yurtidan keyingi ta‘limga (birinchi navbatda o‘z-o‘zini ta‘minlashga) tayyorlashni ta‘minlaydi. Bundan tashqari, mustaqil ish o‘quvchilarning ba‘zi individual xususiyatlarining salbiy ta‘sirini kamaytirishga imkon beradi (masalan, inersiya, e‘tiborni taqsimlay olmaslik, vaqt chegarasida harakat qila olmaslik va boshqalar) va individual kuchli tomonlardan maksimal darajada foydalanish, vaqt va ish usullarini mustaqil tanlash, afzal ko‘rgan ommaviy axborot vositalari va boshqalar[3]. Talabalar uchun mustaqil ishlarni tashkil qilishda raqamli resurs markazlaridan kerakli ma‘lumotlarni tanlash uchun foydalanish mumkin; yangi o‘quv materialini o‘rganish; laboratoriya va amaliy ishlarni bajarish; virtual laboratoriyalarda modellarni tahlil qilish va qurish; ta‘lim faoliyatining “o‘z” mahsulotlarini yaratish: eslatmalar, tezislar, loyihalar va boshqalar; malaka va ko‘nikmalarni rivojlantirish; nutq va taqdimotlar tayyorlash; musobaqalar, olimpiadalar, intellektual turnirlarga tayyorgarlik; o‘quv va ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish; nazorat va o‘z-o‘zini nazorat qilish shakli sifatida test o‘tkazish va boshqalar[4].

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini shakllantirish bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan maqsadli jarayondir. Har bir bosqichda o‘quv jarayoni kasbiy muammolarni hal qilishda tajriba orttirish jarayoni sifatida quriladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini rivojlantirish bosqichlarini aniqlashda A.I.Gersen. V.A.Kozyrev, N.F.Radionova, A.P.Tryatshchina va boshqalar boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish bosqichlarini taqdim etadilar: asosiy kasbiy kompetentsiyani shakllantirishga ko‘maklashishdan birinchi bosqichda asosiy kompetentsiyalarni rivojlantirishga ko‘maklashishgacha, ikkinchi bosqichda asosiy kasbiy

kompetentsiyani rivojlantirish, bundan - uchinchi bosqichda asosiy kompetentsiyani rivojlantirish va qayta tayyorlash bosqichida maxsus kompetentsiyani rivojlantirish orqali maxsus kompetentsiyani shakllantirishga ko‘maklashish. Biz kasbiy tayyorgarlikni kasbiy kompetentsiyaning boshlang‘ich darajasi deb bilganimiz sababli, biz o‘qituvchilarni qayta tayyorlash bosqichiga to‘xtalmaymiz. Biz bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanishga tayyorligini rivojlantirishning quyidagi bosqichlarini ajratib ko‘rsatamiz:

birinchi bosqich – boshlang‘ich sinflarda raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanish motivatsiyasini yaratish va kasbiy pedagogik tayyorgarlik jarayonida mavjud (dastlabki) kompetensiyalarni amalga oshirish;

ikkinchi bosqich - umumiy kasbiy mazmunga asoslangan raqamli resurs markazi yordamida boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy muammolarini hal qilish bo‘yicha tajriba orttirish; uchinchi bosqich - metodik fanlarni o‘rganish jarayonida boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy muammolarini markaziy o‘quv markazi yordamida hal qilish tajribasini takomillashtirish. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli resurslardan foydalanishga tayyorligini shakllantirishning har bir bosqichi mazmuni shakllantiruvchi eksperimentni tavsiflashda ochiladi. Yuqoridagilar bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining raqamli ta‘lim resursidan foydalanishga tayyorligini rivojlantirish metodologiyasining kontseptual qoidalarini ifodalaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Raxmonov B. R., Timurkulova R. (2024). Raqamlashgan muhitda bo‘lajak matematika o‘qituvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning mohiyati. Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук, 4(2), 7-11.
2. Movlonov Ma‘ruf Kalandarovich. "The role of science blocks in teaching future engineers to solve issues related to manufacturing practice." Academia Repository 4.11 (2023): 119-122.
3. Qayumova G. Raqamlashtirilgan muhitda mustaqil ishlash kompetensiyasini rivojlantirishda axborot texnologiyalarning o‘rni //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B8. – C. 505-508.
4. Турдиев У. Решение и моделирование задачи коши //International Scientific and Practical Conference on Algorithms and Current Problems of Programming. – 2023. – T. 1. – №. 01.